

Pèls i senyals del bestiar

Antoni Serés i Aguilar

Més d'un es queda amb un pam de nas!

Heu vist mai la cara que posen els aprenents de menjar sopes, quan els seus pares els porten a veure les feres (amb ungles i orelles esmolades), que surten a les festes de molts dels nostres pobles i ciutats? De fet, no sols són ells els qui es queden amb un pam de nas. Si no ho heu fet, fixeu-vos-hi bé i comprovareu la fascinació que provoca en petits i grans el bestiar popular.

Què és el bestiar?

És el conjunt de figures, generalment de grans dimensions, que representen una animals reals (àguiles, lleons, bous, mules, cavallets...) o imaginaris (dracs, víbries, mulasses, tarasques...), reproduïts de forma fidel o fantàstica, i que, en les festes, tenen una funció representativa, lúdica o cerimonial.

Quan apareixen?

Anem a pams i reculem fins a perdre'ns en la nit del temps. Imagineu una civilització remota que no sap de lletra, plena d'enigmes i misteris, i que, amb prou feines, té resposta a preguntes com ara per què tan aviat es fa de nit com de dia, de què està compost el foc o per què rebroten els tarongers.

Els nostres avantpassats van crear un llenguatge fet d'imatges i símbols que identificaven els elements de la natura que els envoltava. Per això, les pintures i les escultures van esdevenir eines educatives per a les comunitats, i encara més quan no sabien ni llegir ni escriure. Aquestes imatges, que feien volar la imaginació dels qui les contemplaven, solien anar acompanyades de narracions de fets extraordinaris, sovint exagerats, que es convertien en mites i llegendes.

Segons aquestes interpretacions, calia tenir amistat amb els déus, fades, follets, gegants i animals imaginaris, ja que la gent creia que el futur i el benestar dels pobles depenia d'ells. Entre tantes creences, els animals fantàstics van augmentar el seu protagonisme i es van utilitzar com a exemples moralitzadors del bé i el mal. Al segle XV, van ser adoptats pel cristianisme gràcies a la institució de la festa que

duu el nom llatí de Corpus Christi ("Cos de Crist"), en la qual s'exalta l'Eucaristia.

Un dels components més característics de la diada del Corpus eren els anomenats entremesos. En un principi, eren peces teatrals curtes que distreien els cortesans durant els àpats, mentre els plats anaven i venien de taula. Com que hi havia gana i molt poc temps, els artistes miraven de ser espectaculars i se servien de figures per animar les seves interpretacions. Més endavant, les figures es van independitzar dels entremesos de palau i, de la mà dels gremis i confraries, van obtenir una nova popularitat, evocant passatges bíblics o esdeveniments històrics en processons al carrer.

Qui és qui

De tots els animals fantàstics, no hi ha dubte que el drac és el que desperta més passions. Genèticament, és com una mena d'invent de laboratori dotat d'algunes de les parts més perilloses d'altres animalons, com ara ales de ratpenat, cua de serp, ungles de lleó, banyes de bou... Ah!, i, sobretot, treu foc a dojo. Vaja, que no serà sobrer començar a córrer si us trobeu al davant. També valdrà més que toqueu el dos si us trobeu la víbria, la versió femenina del drac, a la qual la iconografia ha dotat de dos pits prominents.

El lleó i, en especial, l'àguila són les figures que han sobreviscut millor el pas dels segles. Pel seu tarannà particular, són considerats com els elements més solemnes del bestiar.

Per la seva condició aèria, l'àguila representa el poder pe sobre de la resta de figures. Tenia tanta reputació que els ajuntaments es feien càrrec del seu manteniment i, per aquest fet, gaudia del privilegi de tenir un lloc d'honor en seguicis i processons. De fet, no és gens estrany, ja que, si la veieu dansar, segur que quedareu encisats dels seus moviments.

La mulassa, mula guita o mula fera era un entremès molt popular pels seus moviments entre el públic. La mulassa és una mula de grans dimensions anomenada tarasca pels cronistes castellans del s. XVIII. Pel que fa als cavallets, eren un element que formava part d'un entremès de Sant Sebastià, en que participaven vuitanta persones.

Del bou i la mula, se n'ha dit, tradicionalment, que són originaris de l'entremès del naixement del nen Jesús, però hi ha que apunta que provenen de les festes profanes incorporades al Corpus. Segons ens

diuen els escrits del segle XVIII, el bou i la mulassa desfilaven davant les processons i eren protagonistes d'un joc popular i provocador.

Malauradament, cap al segle XVIII, la majoria d'imatges del bestiar van anar desapareixent a causa de les prohibicions polítiques i religioses en què es van veure involucrades.

La represa del segle XX

A començament de segle, l'any 1902, es va celebrar a Barcelona la primera gran concentració de gegants i bèsties, en la qual es van aplegar unes cinquanta figures, amb l'objectiu de participar en la que es va considerar com la Festa Major de Catalunya. Va ser una revifalla molt curta. Els esdeveniments posteriors van repercutir de nou sobre el patrimoni d'imatgeria del país que, amb la guerra civil i els acords dictats per l'Església en el Concili Vaticà II, van afectar, una altra vegada negativament, les figures tradicionals.

Actualment, i des de el restabliment de les llibertats democràtiques dels anys setanta, el carrer torna a ser un espai obert que troba en la cultura popular un aliat excepcional, una forma d'expressió col·lectiva que fomenta la integració, la cohesió i la identitat de pobles, barris i entitats.

Detalls constructius

Pel que fa a la realització artística de les figures del bestiar, des de sempre s'ha destinat esforços importants a la construcció de les peces, malgrat les carències i dificultats particulars de cada moment. Avui en dia les figures són considerades obres d'art que parteixen d'un treball escultòric lligat a la manufactura del cartró o altres materials, com la fibra de vidre i les resines sintètiques. L'increment de figures ha generat una indústria artesana que es dedica professionalment a la construcció, restauració i manteniment de les imatges festives.

Un alè esperançador

Davant del pròsper panorama, és possible que a partir d'ara, en un indret o altre del país, tingueu ocasió d'ensumar o sentir parlar d'alguna festa en la qual els principals protagonistes, a part de vosaltres, és clar, siguin el bestiar festiu. Un bestiar que forma part del nostre patrimoni i que, per sort, ara per ara està immers en un

període daurat, en què pobles i viles han recuperat figures populars o s'han engrescat a crear bèsties fantàstiques de nova concepció, inspirades en les tradicions locals i la imaginació col·lectiva.

Antoni Serés i Aguilar
Article aparegut originàriament
a la revista *Cavall Fort* núm. 870 (octubre de 1998)
www.cavallfort.cat